

בית משפט לענייני משפחה בבאר שבע

ת"ע 18393-03-16
ת"ע 18474-03-16
תמ"ש 27356-12-16

בפני : כב' הנשיא, השופט אלון גביזון
המבקשות
1. י.ה.
2. ח.מ.
3. מ.ס.
4. ש.ג.
5. ש.ה.

נגד

המתנגדים
(בת"ע 18474/03/16)
1. י.ב. – (ההתנגדות נדחתה בהחלטה מיום 09.07.19)
2. א.ב., – (ההתנגדות נדחתה בהחלטה מיום 03.12.19)
3. נ.א.
4. ב"כ היועץ המשפטי לממשלה – פטור

ובעניין תמ"ש 27356-12-16:

התובעים
1. י.ב. – (התביעה נדחתה בהחלטה מיום 09.07.19)
2. א.ב. – (התביעה נדחתה בהחלטה מיום 05.01.20)
3. נ.א.

נגד

הנתבעות
1. י.ה.
2. ח.מ.
3. מ.ס.
4. ש.ג.
5. ש.ה.

בעניין המנוחה: ר'

פסק דין

פסק דין זה עניינו בשלושה תיקים כמפורט להלן:

א. ת"ע 18393-03-16 – בקשת המבקשת 1 לקיום צוואת המנוחה ר' ז"ל (להלן: "המנוחה") מיום 09.11.14 (להלן: "הצוואה").

ב. ת"ע 18474-03-16 – התנגדות שהגישו המתנגדים 1-3 לבקשה לצו קיום הצוואה.

ג. תמ"ש 27356-12-16 – תביעה (מתוקנת) אשר הגישו התובעים 1-3 לסעד הצהרתי לפיו זכויות הבעלות בדירת המגורים הידועה כגוש XXX חלקה XXX תת חלקה X (להלן: "הדירה") שייכות למנוחה.

כן עתרו לשינוי הרישום בלשכת רישום המקרקעין באופן בו הדירה תהא רשומה על שמה של המנוחה ולא על שמן של הנתבעות 2 ו-3. בנוסף לכך עתרו במסגרת כתב התביעה המתוקן להורות לנתבעות ליתן דו"ח ביחס לכל הכספים שהתקבלו אצלן בגין דירת המנוחה מאז פטירתה, וכן להורות לנתבעות להעביר לקופת בית המשפט את הסכומים שהתקבלו בידן מדמי השכירות של הדירה מאז פטירתה של המנוחה.

יוער כי לכתב התביעה המתוקן צורף רק תצהירה של התובעת 2, הגב' א.ב.

ד. למען שלמות התמונה אציין כי במסגרת ההתנגדות שבתיק ת"ע 18474-03-16 יוצגו המתנגדים 1 ו-2 ע"י עו"ד ג', אשר ייצג את התובעים 1-3 גם בתמ"ש 27356-12-16.

את המבקשות 1-5 בתיק ת"ע 18393-03-16 ואת הנתבעות 1-5 בתיק תמ"ש 27356-12-16 ייצגה עו"ד גלפנבוים.

כללי:

1. הצוואה כאמור נערכה ונחתמה ביום 09.11.14 והמנוחה הלכה לבית עולמה ביום XX.XX.XXXX.

2. המבקשות 1-5 בת"ע 18393/03/16 (ונתבעות 1-5 בתמ"ש 27356/12/16) (להלן בהתאמה: "י.ה., ח.מ, מ.ס, ש.ג.ו.ש.ה, וכולן ביחד: חמשת האחיות") והמתנגדים 1-3 בת"ע 18474/03/16 (והתובעים בתמ"ש 27356/12/16) (להלן בהתאמה: "י.ב, א.ב.ו.א") הנם ילדיה של המנוחה.

3. בהתאם למפורט בצוואה, ציוותה המנוחה את רכושה, בחלקים שווים (1/5) לכל אחת מחמשת בנותיה: י.ה, ח.מ, מ.ס, ש.ג.ו.ש.ה.

כאשר ביחס לבת א.ב ציינה בצוואתה כי "אני לא מורשה לביתי XXX לפי בקשתה".

וביחס לשני בניה ציינה כי "אין אני מורשה לילדיי XXX, XXX, שיש להם משלהם".

כן ציוותה המנוחה במסגרת צוואתה תחת הכותרת "מנהל עזבון" כי בנותיה, ש.ה ו-י.ה ינהלו את העיזבון ויחלקו אותו כאמור בצוואה.

הצוואה נחתמה בפני שני עדים – עו"ד ר' והגב' צ' - מזכירה ממושרדו.

רקע דיוני בקציר האומר:

4. בהליכים שבכותרת התנהלו 18 דיונים (מתוכם 11 דיוני הוכחות), נחקרו עדים רבים, ונתנו עשרות רבות של החלטות, ולהלן עיקרי הדברים.
5. לבקשת י.ב.ו.א.ב, ובהחלטתי המפורטת מיום 13.8.2017 הוריתי על מינוי מומחה רפואי בתחום הפסיכוגריאטריה על מנת שיחווה דעתו ביחס לכשירותה של המנוחה במועד עריכת הצוואה. בהחלטתי הנוספת מאותו היום הוריתי על מינויו של פרופ' ש' כמומחה מטעם בית המשפט. ביום 15.07.18 הוגשה לתיק חוות דעתו של פרופ' ש' לפיה " ... במועד הנדון לא היתה המנוחה כשירה לבצע פעולות משפטיות".
6. לבקשת האחיות י.ה, ח.מ, מ.ס, ש.ג.ו.ש.ה ובהחלטתי המפורטת מיום 1.11.2018 הוריתי על פסילת חוות דעתו של פרופ' ש' וזאת בשל כשלים בהתנהלותו. בהמשך לכך ובהחלטתי מיום 6.11.2018 הוריתי על מינויו של פרופ' פ' כמומחה מטעם בית המשפט לבחינת כשירותה של המנוחה במועד עריכת הצוואה.
7. ביום 28.1.2019 הוגשה לתיק חוות הדעת של פרופ' פ' לפיה " ... אין עדות מהתיעוד הרפואי שהמנוחה לא היתה כשירה לעריכת צוואה בתאריך נשוא חוות דעת זו".
8. ביום 12.2/2019 הודיע בא כוחם של י.ב.ו.א.ב כי דינה של חוות דעתו של פרופ' פ' פסלות, וכן עתר לקצבת עשרה ימים לצורך הגשת בקשה מתאימה לפסילת חוות דעתו של פרופ' פ'.
9. משלא הוגשה כל בקשה לפסילת חוות דעתו של פרופ' פ' חרף הזמן שחלף, ובהחלטתי בדיון מיום 1.04.2019 מצאתי כי הגיעה העת לקבוע התובענות לשמיעת הוכחות, וקבעתי שני מועדי הוכחות: 9.07.2019 ו 15.07.2019.
10. ביום 24.06.2019 עתר עוה"ד ג' להפסקת ייצוגם של י.ב.ו.א.ב בת"ע 18474/03/16 ועל הפסקת ייצוגם של י.ב, א.ב.ו.א בתמ"ש 27356/12/16.

11. בהחלטתי המפורטת בדיון מיום 0.07.2019 (עמ' 42-36 לפרוטוקול) דחיתי בקשתו של עוה"ד ג' להשתחרר מייצוג וכן הורתי כי דיוני ההוכחות ישמעו במועדם.

עוד במסגרת הדיון שנערך ביום 9.7.2019 עתר י.ב לדחיית התנגדותו ותביעתו (ר' פרוטוקול הדיון עמ' 43 ש' 32-23), ובהתאם לכך ניתנה באותו מועד החלטה כי תביעתו בתמ"ש 27356-12-16 והתנגדותו בת"ע 18474-03-16 נדחות ללא צו להוצאות.

12. בהחלטתי מיום 23.07.2019, ולבקשת א.ב, נ.א ועוה"ד ג', הורתי על שחרורו של האחרון מהמשך ייצוגם.

13. לבקשת א.ב ביום 3.10.2019 הורתי על דחיית התנגדותה בת"ע 18474/03/16.

לבקשתה ביום 5.1.20110 הורתי על דחיית תביעתה בתמ"ש 27356/12/16.

14. כאמור, התקיימו 12 דיוני הוכחות אשר האחרון בהם התקיים ביום 03.01.21.

מטעם נ.א העידו: נ.א בעצמו, א.ב (טרם בקשתה לדחיית התנגדותה ותביעתה), עו"ד י.ר עורך הצוואה, גב' צ' – עדה לצוואה ממשרדו של עו"ד י.ר, מר ח' – אחיה של המנוחה, מר י.ע- עובד לשעבר בחברה של נ.א, מר יי-עובד לשעבר בחברה של נ.א, גב' א' – עובדת לשעבר בחברה של נ.א ומר ע' – אחיה של המנוחה.

מטעם חמשת האחיות העידו: כל המבקשות בעצמן, גב' ד' – המטפלת של המנוחה, גב' ו' – עובדת במרכז יום בו שהתה המנוחה, עו"ס ל' – עו"ס חברת XXX וד"ר י.ג – רופאת משפחה של המנוחה.

נ.א הגיש את סיכומיו ביום 19.04.21, עוה"ד גלפנבוים הגישה את סיכומי חמשת האחיות ביום 15.07.21, וביום 29.07.21 הגיש נ.א את סיכומי תשובתו.

טענות הצדדים:

15. לטענת נ.א אין לקיים את צוואתה של המנוחה ודין תביעתו בתמ"ש 27356-12-16 להתקבל, בין היתר, מהטעמים הבאים:

א. קיומם של פגמים מהותיים בצוואה המחייבים את בטולה, שכן הוכח כי המנוחה לא שלטה בשפה העברית ובכלל זה לא קראה, לא כתבה ולא הבינה עברית ובמיוחד לא הבינה את לשון הצוואה.

ב. מדובר בצוואה שהובאה למשרדו של עו"ד י.ר בלא מעורבות המנוחה.

ג. הצוואה נעשתה מחמת השפעה בלתי הוגנת, ואינה משקפת את רצונה האמיתי של המנוחה. הצוואה משקפת את רצון של י.ה ו.ש.ה ולא את רצון המנוחה. מפאת מצבה הרפואי והמנטלי, המנוחה היתה תלוית, כאשר ש.ה וי.ה השתלטו עליה, נתקו אותה חברתית, והכתיבו לה את תוכן הצוואה.

ד. נסיבות עריכת הצוואה אף הם מלמדים על מעורבותם של י.ה ו.ש.ה בכל היבט של הפקת הצוואה החל מתכנון ותאום עם עורך הדין, הפקת אישור רופאי, כתיבת פרטי הצוואה והעברתם לעורך הדין, והכל תחת שמירה על סודיות מוחלטת.

ה. המנוחה היתה חסרת כשרות לצוות מפאת מצבה הרפואי שהתדרדר בעשור האחרון לחייה. בתיקה הרפואי של המנוחה מסמכים רבים המלמדים על התדרדרות במצבה הרפואי והמנטלי. המנוחה היתה צלולה במובן "העממי" אך לא היתה לה כשירות לצוות בצוואה. כמו כן המנוחה לא שמעה ללא מכשיר שמיעה.

ו. הצוואה נעשתה מחמת טעות והטעה של המנוחה שכן הסיבות המפורטות בצוואה שבעטיין הדירה את שלושת האחים אינן נכונות, ולכן יש לבטל את סעיף ההדרה מכוח סעיף 30 ב לחוק הירושה.

ז. האישור הרפואי של ד"ר י.ג, אשר ניתן טרם עריכת הצוואה ובו צוין שהמנוחה כשירה לעשות פעולה בפני נוטריון, אינו מעיד על כשירותה של המנוחה שכן מעדותה של ד"ר י.ג עולה כי היא חתמה על האישור, אולם "לא התכוונה" כי המנוחה כשירה לצוות.

ח. היה מקום לפסול את חוות הדעת של פרופ' פ' אשר קבע כי המנוחה כשרה לצוות, שכן בין היתר התבססה על חומר רפואי שאינו חלק מהחומר הרפואי שהוסכם שיועבר אליו

על ידי הצדדים. המומחה התעלם מהחומר הרפואי , והסתמך בעיקר על האישור הרפואי של ד"ר י.נ. שאינו מהימן , וכן לא ביצע בדיקה מקיפה בתיעוד הרפואי של המנוחה לבחינת עדות לשיטיון .

ט. ח.מ.ו.מ.ס רשומות בלשכת רשום המקרקעין כבעלות זכויות הבעלות /חכירה בדירה , וזאת למרות שידוע לכולם כי הדירה היא של המנוחה. הזכויות בדירה לא נרשמו בחזרה על שם המנוחה שלא כדין , והדבר מלמד על שליטתן של האחיות במנוחה ובעיזבונה.

16. לטענת חמשת האחיות יש לדחות התובענה שהגיש נ.א בתמ"ש 27356-12-16, לקיים הצוואה ולדחות ההתנגדות, בין היתר, מהטעמים הבאים :

א. כתב התביעה שהגיש נ.א בתמ"ש 27356-12-16 לא נתמך בתצהירו של נ.א בעת הגשתו. כמו כן בסיכומיו זנח נ.א את תביעתו זו.

ב. נ.א ויתר על הטענה כי המנוחה לא הייתה צלולה בעת עריכת הצוואה ואינו יכול לחזור מוויתור זה (עמ' 3 שורה 25 לפרוטוקול מיום 22.09.2016) , ועל כן יש למחוק את כל טענותיו ביחס לכשירותה של המנוחה בעת עריכת הצוואה.

ג. נ.א לא הגיש כל בקשה מסודרת לפסילת חוות דעתו של המומחה- פרופ' פ', לא פנה למומחה בשאלות הבהרה, ואף לא זימנו לחקירה על חוות דעתו. חוות דעתו לא נסתרה , ומשכך יש לאמץ את חוות דעתו של המומחה.

ד. מהחומר הקיים בתיק ומעדויות שנשמעו עולה כי המנוחה הייתה אישה חכמה, חזקה , דעתנית, וקשה היה לשנות את דעתה או להשפיע עליה ועל החלטותיה. המנוחה הייתה כשירה לערוך את הצוואה , והיא נעשתה בהתאם לרצונה ללא השפעה בלתי הוגנת.

ה. הצוואה נעשתה על דעתה של המנוחה ולבקשתה לרבות נימוקי הדרת שלושת ילדיה, והיא חתמה עליה בהבנה מלאה ומרצונה החופשי.

ו. הצוואה נערכה בהתאם לדרישות חוק הירושה ולא נפלו פגמים בעריכתה. בכלל זה הצוואה נערכה בנוכחות המנוחה והעדים בלבד, וי.ה רק נתנה סיוע טכני בהבאת המנוחה לרופאה לקבלת האישור הרפואי ובהסעתה לעורך הדין ר', סיוע אשר אין בו כדי השתתפות ומשום מעורבות בעריכת הצוואה.

ז. המנוחה תקשרה עם אנשים רבים בעברית ובערבית, וכן שמעה ותקשרה אף ללא מכשיר שמיעה. המנוחה לא הייתה בודדה, יזמה קשרים עם גורמים חיצוניים, ובין היתר נסעה לבד במונית, ביקרה לבד אצל רופאת משפחה, ובאופן כללי תפקדה וחיה לבד וזכתה לשעות טיפול בודדות של סיוע ממטפלת (7.75 שעות בשבוע).

דיון והכרעה בתיק ת"ע 18393-03-16 ובתיק ת"ע 18474-03-16:

17. לאחר שעיינתי באשר הוגש, שמעתי את הצדדים, עדיהם וקראתי את סיכומיהם, מצאתי כי דין ההתנגדות לקיום הצוואה להידחות וכי יש לקיים את הצוואה, ולהלן נימוקיי.

טענת חוסר כשרות לצוות:

18. סעיף 2 לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, תשכ"ב-1962 קובע כי "כל אדם כשיר לפעולה משפטית, זולת אם נשללה או הוגבלה כשרות זו בחוק או בפסק דין של בית המשפט".

19. דרך המלך להוכחת טענת העדר כשרות לצוות בשל מגבלה קוגניטיבית הינה באמצעות מינוי מומחה רפואי.

ראה לעניין זה דברי בית המשפט בע"א 472/81 קצין התגמולים נגד אברג'ל פ"ד לז' (2) עמוד 795: "נשאיר את העיסוק בתורת הרפואה לבקיאים בה. סבוכה היא תורת הרפואה בכלל ותורת רפואת הנפש בפרט מכדי שהדיוטות יכניסו ראשיהם בה, אף אם ינסו לעשות זאת בעזרת ספרי רפואה ומילונים רפואיים למיניהם".

20. יוער כי הבקשה למנוי מומחה לבדיקת כשירותה של המנוחה לצוות, לא הוגשה על ידי נ.א. אלא על ידי י.ב.ו.א.ב (ראה לעניין זה בקשה מספר 21 בת"ע 18474-03-16), וכאמור התנגדותם של שניים אלו נדחתה.

21. בפרק הדיון של חוות דעתו של המומחה מטעם בית המשפט מציין פרופ' פ' כי: "בחודשים שלפני עריכת הצוואה מדווח כי המנוחה היא עצמאית חיה לבד ושיש לה מטפלת במשך שעותיים ביום, כלומר ברוב שעות היום תפקדה בכוחות עצמה".

וכי "... יחד עם זאת לאורך כל התקופה הזו אין אינדיקציות אחרות שהמנוחה איננה מסוגלת לתפקד בכוחות עצמה. היא מסרבת להתערבות ניתוחית של החלפת המסתם אך מסכימה

לקוצב לב והרופאים מקבלים הן את סירובה לניתוח והן את הסכמתה להשתלה – שמונה חודשים לפני עריכת הצוואה. במרכז היום מעריכים אותה כאשה "דעתנית וצלולה" וזאת כחודשיים אחרי עריכת הצוואה.

למעשה רק כשנה לאחר עריכת הצוואה יש אינדיקציה שהפרעות הזיכרון של המנוחה פוגעים משמעותיים בתפקודה..."

מסקנתו של המומחה היא כי "אין עדות מהתעוד הרפואי שהמנוחה לא הייתה כשירה לעריכת צוואה..."

22. יצוין כי לא הוגשה על ידי נ.א. כל בקשה מסודרת לפסילת חוות דעתו של המומחה פ' חרף טענותיו בעניין זה במסגרת סיכומיו, לא נשלחו למומחה שאלות הבהרה, ונ.א. בחר שלא לזמנו לחקירה על חוות דעתו (חרף העדים הרבים שזימן והחקירות הנגדיות הממושכות שניהל).

23. לאור האמור לעיל, מצאתי לדחות את טענתו של נ.א. בדבר העדר כשירות של המנוחה לצוות ולקבל את מסקנותיו לעיל של פרופ' פ'.

24. זו ועוד. מסקנתו של המומחה פרופ' פ' מתיישבת עם עדותו של עורך הצוואה, עוה"ד י.ר. כי "אני זוכר באותו יום אישה זקנה, חכמה, דוברת עברית רהוטה, דוברת XXX רהוטה, ירבתי ודיברתי איתה ולשאלתך היא צלולה ודעתנית..." (עמוד 80 שורות 23-24 לפרוטוקול מיום 15.7.19).

מסקנתו של המומחה אף עולה בקנה אחד עם עדויות של עדים נטולי צד בסכסוך המשפחתי, ובכלל זה עם עדותה של גב' ד' – המטפלת של המנוחה (ראה לעניין זה תצהיר עדותה מיום 24.01.17 שלא נסתר), עדותה של הגב' ו' – עובדת במרכז היום בו שהתה המנוחה, בעדותה של העו"ס גב' ל' – עו"ס חברת XXX.

הגם שבמועד עריכת הצוואה היתה המנוחה אישה מבוגרת, וסבלה מבעיות רפואיות, התמונה המתקבלת מהעדויות בתיק היא שבמועד זה (ואף לאחר מועד עריכת הצוואה) היתה המנוחה פעילה, מתקשרת ועצמאית דיו לצורך עריכת צוואה שביטאה את רצונה.

25. במהלך חקירותיו הנגדיות הממושכות בחר נ.א. להתמקד באירוע רפואי שעברה המנוחה במהלך חודש נובמבר 2015 (סמוך לפני מועד הפטירה), תוך שהוא מאשים את מי מחמשת אחיותיו בפטירתה של האם.

כשרות לצוות נבחנת במועד עריכת הצוואה, כאשר מסמכים רפואיים בסמוך לפני מועד עריכת הצוואה ולאחריו יכולים לסייע בכך. האירוע הרפואי הנ"ל התרחש כשנה לאחר עריכת הצוואה, ואין בו כדי להוכיח כי המנוחה לא היתה כשירה לצוות במועד עריכת הצוואה – 09.11.14.

טענתו של נ.א. בדבר פגמים בצוואה ובעריכתה:

26. ביחס להליך שבפני, לא מצאתי כי נפל פגם באופן עריכת הצוואה, ואפרט.

27. עורך הדין ר' העיד באריכות כי הצוואה נערכה לבקשת המנוחה ועל פי רצונה ובקשתה, ומצאתי ליתן אמון בעדותו שאוששה גם בעדותה של העדה הנוספת לצוואה – גב' גבאי.

לדברי עו"ד י.ר, הוא שוחח עם המנוחה כשעה וחצי (ראה עמוד 87 שורה 2 לפרוטוקול מיום 15.07.19) והבין ממנה את בקשותיה ביחס לתוכן הצוואה. לדברי עו"ד ר' המנוחה הבינה את דבריו ושמעה אותו באופן ברור תוך שהשיחה בניהם מתנהלת בעיקר בעברית ובמעט בערבית. XXX

כמו כן, העיד עו"ד י.ר כי הקריא בעברית למנוחה את הצוואה, אשר לדבריו שיקפה את רצונה והיא חתמה עליה בנוכחותו ובנוכחות מזכירתו – הגב' צ'.

"ולשאלת בית המשפט כל מה שאמרה האמא הקראתי לה את זה בעברית והיא הבינה והיא אמרה שהיא מסכימה. אמך ביקשה לעשות את הצוואה והיא דיברה איתי בעברית, היא אמרה בעברית את היורשים וגם אמרה בעברית את מי היא רוצה להדיר" (עמ' 107 שורה 25 ועמ' 108 ש' 3-1 לפרוטוקול הדיון מיום 15.7.19).

העדה הנוספת לצוואה – גב' ע' העידה כי: "המנוחה הגיעה לעשות צוואה, עורך דין XXX ביקש ממני להוציא לוגו של צוואה והוצאתי לוגו והעברתי לו, הוא כתב את כל הפרטים, זה חוזר אלי ואני מוציאה ועושה הגהות ומדפיסה ומעבירה אליו, עו"ד XXX מקריא ומסביר לה הכל, הוא קורא לי ובפניי היא חותמת על זה ואני הסברתי לה שאני עדה ושעד מספר אחד הוא עורך דין XXX ואני עדה מספר שתיים. התרשמתי ממנה שהיא אישה אינטליגנטית והיא הבינה הכל וזהו חזרתי למשרד שלי ולא היה משהו מיוחד". (עמ' 109 ש' 21-23 ועמ' 1-3 לפרוטוקול הדיון מיום 15.7.19).

28. לא רק זאת, עו"ד י.ר אף העיד כי ביקש להבין מהמנוחה מדוע בחרה להדיר חלק מילדיה: "אני לא חייב להסביר לך למה היא ההדירה את זה אבל מאחר ויש לי זיכרון טוב אני גם זוכר, לדוגמה לגביך היא אמרה חד משמעית היא אמרה שאתה עשקת אותה והיא אמרה את זה חד משמעית. לגבי XXX היא אמרה שהיא אוהבת אותה אבל היא אמרה ש-XXX לא רצתה חלק בירושה ולגבי XXX לא זוכר כלום, יכול להיות שהיא אמרה משהו אבל אני לא זוכר" (עמ' 83, שורות 12-8 לפרוטוקול הדיון מיום 15.7.19).

עו"ד י.ר אף חידד וציין כי התעכב עם המנוחה בנוגע להוראות צוואה אלה בנסיבות בהן "לגבי XXX הבנתי את הדברים שלה ולגביך ולגבי XXX מאחר ואני מכיר את החשיבות של בנים זכרים במשפחה XXX אז התעכבתי עוד ושאלתי אותה והיא אמרה לי גם בעברית וגם ב-XXX וזה הכל" (עמ' 95 שורות 12-10 לפרוטוקול הדיון מיום 15.7.19).

29. נ.א התעכב ארוכות ביחס לאופן הגעתה הפיזי של המנוחה לרפואה – דר י.נ ולמשרדו של עו"ד י.ר. הגם שיה סייעה למנוחה להגיע לרפואה ולמשרדו של עו"ד ר' , אין בכך בכדי להביא לפגם בעריכת הצוואה ואין בכך ללמד כי הצוואה לא שקפה את רצון המנוחה. לא הוצגה בפני כל ראיה , ולו ראשית ראיה, כי במועד עריכת הצוואה שהתה המנוחה יחדיו עם מי מילדיה במשרדו של עורך הדין ר'. למעשה ההיפך הוא הנכון, שכן מהעדויות עולה כי בעת עריכת הצוואה שהתה המנוחה במשרדו של עורך הדין ר' ללא מי מילדיה. נ.א לא הרים את נטל הראיה להוכחת מעורבות של מי מחמשת האחיות בעריכת הצוואה, ולא התרשמתי כי הצוואה נערכה תוך מעורבות שפגעה ברצונה החופשי של המנוחה.

30. כמו כן לא מצאתי לקבל את טענותיו של נ.א כי המנוחה לא הבינה עברית וכי וחתמה על הצוואה מבלי שהבינה את הוראותיה ומבלי ששמעה (לעניין השמיעה אציין כי נ.א גם לא עתר למינוי מומחה רפואי בעניין זה).

מהעדויות שנשמעו בפני התרשמתי כי המנוחה היתה אישה חכמה ודעתנית , וטענתו של נ.א כי היא הותמה על צוואה ע"י עו"ד ר' מבלי להבין את הכתוב בה ומבלי ששמעה אינה עולה בקנה אחד עם אישיותה כפי שזו התגלתה בפניי.

כך לדוגמה העידה עו"ס XXX הגב' ל' : "לשאלת בית המשפט אשר אמרתי ש-XXX היתה לקוחה מאתגרת מה היתה כוונתי משיבה שהיא לא התגמשה, לא התפשרה, היתה מאוד דעתנית. היא היתה מסתכלת על הצרכים שלה ולא היתה מרצה אף אחד ולא עניין אותה לרצות. היא לא דפקה חשבון לאף אחד וסליחה על הביטוי" (עמ' 263 לפרוטוקול מיום 15.9.20 שורות 24-27).

וכך גם העידה הגב' ו' שעבדה במרכז היום בה בילתה המנוחה : "קודם כל שאמך הייתה אישה שידעה בדיוק מה היא רוצה... אמך ידעה מצוין מה היא רוצה... וכאשר היא לא היתה מגיעה למרכז היא התקשרה אלינו בשעה 08:00 כדי לקבל מטפלת והיינו שולחים לה. היא ביקשה ולא ויתרה והיינו שולחים לה" (עמ' 253 שורות 18-2 לפרוטוקול מיום 14.9.20).

ראה לעניין זה גם תצהיר עדותה של המטפלת גב' ד' מיום 24.01.17.

31. כמו כן מצאתי כי הגם שלא שלטה בשפה העברית על בוריה, המנוחה היתה יכולה לנהל שיחה ולהבין את הנאמר לה בשפה העברית.

כך לדוגמא מעידה עו"ס XXX הגב' ל' כי : "לשאלת בית המשפט XXX דיברה איתי עברית מתגברת בXXX ואני עניתי לה רק בעברית והיא הבינה אותי מצוין. לשאלת בית המשפט הפגישות שלי עם XXX בביתה היו לפעמים שעה, לפעמים חצי שעה, לא היה דבר כזה פגישות של 10 דקות" (עמ' 264 שורות 10-7 לפרוטוקול מיום 15.9.20).

כמו כן ראה עדותה של ד"ר י.נ. בעמ' 235 שורות 32-23 ועמ' 236 שורות 13-1 לפרוטוקול מיום 16.9.20.

האמור לעיל מתיישב גם עם עדותו של עוה"ד ר' כי המנוחה הבינה את האמור בצוואה וכי "ולשאלת בית המשפט כל מה שאמרה האמא הקראתי לה את זה בעברית והיא הבינה והיא אמרה שהיא מסכימה. אמך ביקשה לעשות את הצוואה והיא דיברה איתי בעברית, היא אמרה בעברית את היורשים וגם אמרה בעברית את מי היא רוצה להדיר" (עמ' 107 שורות 25 ועמ' 108 שורות 3-1 לפרוטוקול מיום 15.7.19).

בתצהירה מעידה מטפלת המנוחה גב' ד' כי "כפי שאמרתי היא היתה אישה ששלטה עלי ועל הבית שלה והיא גם ידעה טוב מאוד לנהל את עצמה, לנהל אותי וגם בדואר, קופת חולים, בחוץ, בשכונה ובמקומות ציבוריים שאנו היינו הולכות יחד היא זו שניהלה את השיחות והיא זו ששאלה שאלות, התעניינה ובמקרים רבים גם נתנה הנחיה זו או אחרת... גב' XXX ז"ל היא זו שאסרה עלי להתערב ולהפריע לה במהלך שיחות עם אנשים אחרים. תמיד היתה עצמאית... אני מצהירה כי היתה לגב' XXX ז"ל מכשיר שמיעה אולם גם בלעדיו היא שמעה כאשר דיברתי איתה מקרוב ובקל רם... גב' XXX ז"ל היתה מנהלת באופן חופשי שיחות עם אנשים שונים... והיא ידעה לדבר איתם ולנהל שיחה עניינית... היא גם ניהלה בעצמה שיחות טלפון, ועשתה זאת באופן עצמאי".

טענת ההשפעה הבלתי הוגנת:

32. מצאתי לדחות את טענתו של נ.א בדבר השפעה בלתי הוגנת, שכן לא עלה בידיו להוכיח קיומן המצטבר של ארבעת אבני הבוחן אשר נקבעו בפסיקה להוכחת השפעה בלתי הוגנת, ולא הונחה בפני תשתית עובדתית להוכחת טענה זו, ולמעשה ההיפך הוא הנכון.

33. הפסיקה הכירה ב"אבני בוחן" מצטברות המסייעות לבית המשפט בהכרעה אם צוואה בנסיבות מקרה מסוים נעשתה מחמת השפעה בלתי הוגנת, ואלו פורטו על ידי כבוד השופט מצא **בפרשת מרום (דנ"א 1516/95)** כדלקמן: א. תלות ועצמאות ב. תלות וסיוע ג. קשרי המצווה עם אחרים ד. מבחן נסיבות עריכת הצוואה.

כידוע נטל השכנוע בדבר קיומה של השפעה בלתי הוגנת מוטל על המתנגד לקיומה. כן יש להבחין בין שאלת ההשפעה העובדתית (אם הייתה השפעה אם לאו) ובין שאלת ההשפעה הערכית נורמטיבית (אם הייתה השפעה שהנה בלתי הוגנת). אין פסול בניסיון להשפיע על אדם שיכתוב צוואה לטובת המשפיע או לטובת אחר. רצונו ה"אמיתי" של האדם כולל גם את ההשפעות של הסובבים אותו ואין בהם כדי לפגוע ברצונו. הפסול הוא באם מעורב בהשפעה מימד של חוסר הגינות. חוסר ההגינות יבחן על פי מושגים של מוסר אישי וחברתי ועיקרו ניצול תלותו, חולשתו או חוסר יכולתו של המצווה לצורך עשיית צוואה לטובת נהנה. **ראה לעניין זה דברי כבוד השופט חשין בע"א 5185/93 היועמ"ש נ' מרום, פד"י מט (1), 318 בעמ' 331; וכן: דיני ירושה ועיזבון, כב' הש' שוחט, מהדורה שביעית עמ' 124.**

34. הראיות אשר הובאו בפניי מלמדות כי המנוחה לא היתה תלויה, ובוודאי שלא באופן מוחלט, במי מילדיה, לא היתה מבודדת חברתית ורצונה החופשי לא נשלל.

חרף טענותיו של נ.א, מן העדויות אשר הושמעו בפני עולה כי בתקופה הרלוונטית לעריכת הצוואה ואף לאחר מכן, המנוחה נפגשה עם אנשים רבים בביתה ומחוצה לו.

כך לדוגמא:

נ.א העיד כי "אני יודע שאמא היתה מגיעה לאיזה שהוא מועדון בXXX...אמי כל הזמן הייתה בקשר עם הביטוח לאומי לגבי עובדות..." (עמוד 49 שורות 21, 24-25 לפרוטוקול מיום 9.7.19).

לשאלת ב"כ המבקשות האם בשנים 2013-2015 המנוחה הייתה במקום סגור שאף אחד לא ביקר ענה נ.א כי – "אני ביקרתי את אמא שלי ולשאלת בית המשפט מי עוד ביקר אותה, משיב, ש.ה היתה אצלה במסגרת התוכנית שלי...אני משער שגם מ.ס ביקרה ואם את מדברת על שלוש השנים אז כולם ביקרו אותה." (עמוד 50 שורות 25-28 לפרוטוקול מיום 9.7.19).

נ.א הוסיף כי "מערכת היחסים עם אמי הייתה מאוד מאוד קרובה" (עמוד 56 שורה 9 לפרוטוקול מיום 9.7.19).

אף א.ב. (שכאמור התנגדותה נדחתה) העידה בעדותה ביחס לקשריה עם אמה כי "...דיברתי איתה כמעט כל ערב" (עמוד 61 שורה 4 לפרוטוקול מיום 9.7.19) וכי אמה בילתה אצלה את החגים (עמ' 67 ש' 7) כי "אמי בכל מצב שהתאפשר לה בריאותית היא הלכה לבית הכנסת" (עמ' 63 ש' 9 לפרוטוקול מיום 9.7.19).

כמו כן גם אחיה של המנוחה, מר נידם חביב, העיד כי היה עמה בקשר: "כל עשרה ימים שבועיים בערך הייתי מבקר אותה" וכן ציין כי היה קרוב מאוד למנוחה והיא הייתה מדברת איתו על המון דברים (עמוד 118 שורות 16, 19-20 לפרוטוקול מיום 15.7.19).

מר י' העיד כי "אני ביקרתי את המנוחה לעיתים תכופות..." (עמ' 154 שורה 18 לפרוטוקול הדיון מיום 25.5.20).

עובדת מרכז היום הגב' ו' העידה כי המנוחה היתה פעילה במרכז היום וכי "אמך השתתפה בחוגים... בשולחן היא ירבה עם חברות ודיברה אתן" (עמ' 256 שורות 1-34 לפרוטוקול מיום 14.9.2020).

35. טענתו של נ.א בדבר השפעה בלתי הוגנת של חמשת האחיות אשר שללו ממנה את רצונה החופשי, אינה עולה בקנה אחד עם אישיותה ודמותה של המנוחה. שכן מהעדויות שבאו בפני עולה כאמור כי המנוחה היתה אישה חכמה, דעתנית וידעה לעמוד על שלה.

ראה לדוגמה עדותה של עובדת מרכז היום בעמוד 253 ש' 18-2 בפרוטוקול מיום 14.9.20, עדותו של אח המנוחה מר י' בעמ' 161 ש' 17-16 לפרוטוקול מיום 25.5.20, וכן עדותה של עו"ס חברת XXX הגב' ל' בעמ' 263 ש' 27-24 לפרוטוקול 15.9.20.

דיון והכרעה תמ"ש 27356-12-16:

36. נ.א עתר בכתב תביעתו לפסק דין הצהרתי לפיו זכויות הבעלות בדירה שייכות למנוחה וזאת על אף הרישום בלשכת רישום המקרקעין ע"ש ח.מ.ו.מ.ס.

בנוסף לכך עתר במסגרת כתב התביעה המתוקן להורות לחמשת האחיות ליתן דו"ח ביחס לכל הכספים שהתקבלו אצלן בגין דירת המנוחה מאז פטירתה, וכן להורות להן להעביר לקופת בית המשפט את הסכומים שקיבלו מדמי השכירות של הדירה מאז פטירתה של המנוחה.

37. למעשה בסוגיית זכויות הבעלות בדירה אין ולא היתה כל מחלוקת, וטענתו של נ.א כי האחיות ניסו לגזול הדירה אינה מתיישבת עם חומר הראיות.

כבר בסעיף 18 לכתב הגנתן אשרו למעשה חמשת האחיות כי עזבון המנוחה כולל גם את הדירה, תוך שצינו כי המנוחה העבירה את הדירה על שמן של ח.מ.מ.ש. בשנת 2001, וכי כבר בשנת 2010 הדירה הוחזרה לה תוך שהוגשו דיווחים מתאימים למיסוי מקרקעין.

כן טענו חמשת האחיות כי העברת הזכויות בדירה על שם המנוחה לא הושלמה טרם פטירת המנוחה. מסיבות התלויות במנוחה בלבד, וכי לאחר פטירתה לא היה ניתן להשלים העברת הזכויות על שמה.

יודגש כי להוכחת טענתם הגישה עוה"ד גלפנבוים ביום 30.09.16 את מסמכי העברת הזכויות הרלוונטיים ובכלל זה ייפוי כוח בלתי חוזר ותצהירי מתנה מיום 21.07.2010 חתומים על ידי המנוחה, ח.מ.מ.ש.

38. מ.ס. העידה כי "אני אמרתי כבר שאמא ביקשה להעביר לה את הדירה חזרה כי ח.מ.קנתה בית וביקשו ממנה לשלם מס שבח משהו כזה ואמרו לה שיש לה עוד דירה וזו היתה דירה למעשה שאמא שמה על השם של שתינו וזה היה לפני 15 שנה. אז ח.מ. אמרה לאמא שאנחנו מעבירים לה את הבית בחזרה כי זה לא בית שלנו..." (עמ' 240 ש' 9-12 לפרוטוקול הדיון מיום 14.9.20).

וח.מ. הוסיפה כי "אמא העבירה על שמנו את הדירה מהפחד שייקחו לה את הדירה ואחרי זה החזרנו לה את הדירה..." (עמ' 283 שורות 3-4 לפרוטוקול הדיון מיום 15.9.00).

ש.ה. העידה כי "לשאלת בית המשפט אני יודעת שהבית הזה הוא של אמא, איזה שאלה? ברור". (עמ' 283 שורות 25-26 לפרוטוקול הדיון מיום 3.1.21).

39. בשים לב כי אין מחלוקת בין הצדדים כי הדירה שייכת למנוחה, ולאחר פטירתה לעיזבונה, הרי שדין התביעה בחלקה להתקבל.

40. עם זאת, לנוכח התוצאה אליה הגעתי ביחס להליכי הצוואה, ומשעה ש.נ.א אינו זוכה ע"פ הצוואה, הרי שלא קמה לו הזכות לעתור ליתר הסעדים שבתביעתו לרבות חיוב חמשת האחיות להפקיד בקופת בית המשפט את דמי השכירות שהתקבלו מהשכרת הדירה.

מעבר לצורך, צודקת עוה"ד גלפנבוים בטענתה כי בסיכומיו זנח נ.א למעשה סעדים אלו (ולמעשה גם לא חקר את מי מחמשת האחיות בעניין זה).

סיכום:

41. לאור האמור, הנני מורה כדלקמן:

א. הבקשה שהגישו המבקשות 1-5 בתיק ת"ע 16-03-18393 לקיום צוואתה של המנוחה מיום 09.11.14 מתקבלת, וההתנגדות אשר הוגשה ביחס לצוואה זו (תיק ת"ע 18474-16-03) - נדחית.

צו קיום צוואת המנוחה מיום 09.11.14 – ייחתם בנפרד.

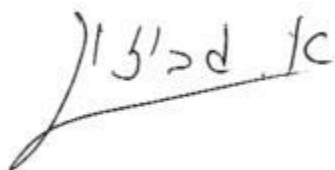
ב. ביחס לתמ"ש 16-12-27356 מורה כי זכויות הבעלות בדירה הידועה כגוש XXX חלקה XXX תת חלקה XXX שייכות למנוחה, הגב' ר' ז"ל.

42. בשים לב להתמשכות ההליך ודיוני ההוכחות הרבים שהתקיימו, נא יישא בהוצאות ובשכ"ט עו"ד של חמשת האחיות בסך כולל של 40,000 ₪. סכום זה ישולם תוך 30 ימים מהיום שאם לא כן יישא הסכום הפרשי ריבית והצמדה כדין מהיום ועד לתשלום המלא בפועל.

פסק דין זה מסיים את הדיון בתובענות שבכותרת והמזכירות תמציא העתקו לצדדים ותסגור את התיקים.

הנני מתיר פרסום פסק הדין ללא שמות הצדדים וללא פרטים מזהים.

ניתן היום, ז' תשרי תשפ"ב, 13 ספטמבר 2021, בהעדר הצדדים.

אלון גביון, נשיא